





FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1437

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 883

Kitap Adı: Çağdaş Arap Romanında Metinlerarasılık

Book Title (English): Intertextuality in Contemporary Arabic Novels

ISBN: 978-625-6123-36-6

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786256123366

Yazar | Author: Muhammet Bilal TOLAN | orcid.org/0000-0003-1513-7651

Kurum | Institution: Bingöl Üniversitesi

ROR ID: ror.org/03hx84x94

Editor | Editor: İbrahim YILMAZ | orcid.org/0000-0002-9532-6032

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 181

Yayın Tarihi | Publication Date: Ekim | October 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: DSBH5 | Arap Edebiyatı | Arabic literature

BISAC: LIT004100 | Arap ve Orta Doğu Edebiyatı | Literary Criticism / Middle Eastern

THEMA: DSBH5 | Arap Edebiyatı Eleştirisi | Literary studies: Arabic literature

LC: PJ7525 | Modern Arap Edebiyatı Eleştirisi | Modern Arabic Literature - Criticism and interpretation

Atf Bilgisi | Cite as: Tolan, Muhammet Bilal. *Çağdaş Arap Romanında*

Metinlerarasılık, Ankara: Fecr Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.



Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Çağdaş Arap Romanında Metinlerarasılık

Muhammet Bilal TOLAN

Ankara 2024

Yazar Hakkında | About the Author

Muhammet Bilal TOLAN

Yazar, 1982 yılında Elazığ'da doğdu. 2003 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Mezuniyetinin ardından başladığı yüksek lisansını 2006 yılında "Kur'an'da Selam Kavramının Semantik Analizi" başlığıyla Fırat Üniversitesinde tamamladı. 2007-2010 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Konya Selçuk Dini Yüksek İhtisas Merkezi'nde eğitim gördü. Atatürk Üniversitesi'nde Arap Dili ve Belagatı alanında başladığı doktora çalışmasını "Ali Ahmet Bâkesir'in Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserlerindeki İslami Duruşu" adıyla 2017 yılında tamamladı. Yazar, halihazırda Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmakta olup Arap Dili ve Edebiyatı alanında çalışmalarına devam etmektedir.

Muhammet Bilal TOLAN

The author was born in 1982 in Elazığ, he graduated from Atatürk University's Faculty of Theology in 2003. After his graduation, he completed his master's degree at Fırat University in 2006 with a thesis titled "A Semantic Analysis of the Concept of Salam in the Qur'an." From 2007 to 2010, he received training at the Konya Selçuk Religious Higher Education Center, affiliated with the Presidency of Religious Affairs. He began his Ph.D. studies in Arabic Language and Rhetoric at Atatürk University and completed his Ph.D. thesis in 2017, titled "Ali Ahmad Bakathir's Life, Literary Identity and Islamic Attitude in His Works". The author currently serves as a faculty member in the Department of Eastern Languages and Literatures at Bingöl University's Faculty of Arts and Sciences and continues his researches in the field of Arabic Language and Literature.

Kitap Hakkında

Çağdaş Arap Romanında Metinlerarasılık

Modern eleştirel çalışmalar arasındaki popülerliğini sürdüren kavramlardan biri metinlerarasılıktır. Roman türü, metinlerarası unsurları en üst düzeyde bünyesinde barındıran edebi türlerden biridir. Çünkü roman, geçmişte yazılmış her biri duygusal ve düşünsel çabaların ürünü olan eserlerden istifade etmeye müsait bir türdür. Bundan dolayı bu çalışmada çağdaş Arap romanında metinlerarasılık olgusu ele alınmıştır. Bütün Arap romanlarına bu çalışma kapsamında yer vermek mümkün olmadığından Arap romanlarından sadece on yedi tanesi örnek olarak seçilmiş ve çalışmada kullanılmıştır. Çalışmanın giriş kısmında metinlerarasılığın tanımı ve kuramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Metinlerarasılık, tamamen yeni ve son dönemde ortaya çıkmış bir olgu değildir. Geçmişten günümüze ulaşan klasik edebiyatın mirasından beslenmiştir. Dolayısıyla giriş kısmında ayrıca, klasik edebiyatta konumuzla ilişkili olan iktibas, tazmin, telmih, serika gibi kavramlar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada incelenen konu, biçimsel açıdan metinlerarasılık, amaçsal açıdan metinlerarasılık ve göstergelerarasılık şeklinde üç ana başlık altında ele alınmıştır. Metinlerarasılık kapsamında değerlendirilen konular işlenirken öncelikle her bir konu ile ilgili birtakım teorik bilgiler verilmiş, ardından o konu ile ilgili çağdaş Arap romanlarından seçilmiş bazı örnek metinler sunulmuştur. Bir edebi metinde öteki metinlerin izlerini sürmek ciddi bir çaba gerektirmektedir. Dolayısıyla romanlardan seçilen ana metin örnekleri, tek başlarına değil ilişkili oldukları metinlerle birlikte verilmiş ve aralarındaki metinlerarası ilişki üzerinde durulmuştur. Arap romanlarında geçen alıntılar ve göndermeler çeşitlilik arz etmektedir. Şiir alıntıları, dini metin alıntıları, tarihi metin, halk hikâyeleri, atasözleri, öykü/roman ve felsefik alıntılar gibi. Burada alıntı, gönderme, gizli alıntı, anıştırma, öykünme gibi metinlerarası ilişkilerin Arap

romanlardaki miktarının ve şeklinin, romanın konusuna ve yazarının eğilimlerine/bakış açısına göre değişkenlik gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Arap edebiyatı; Arap romanı; metinlerarasılık; alıntı; gönderme

About the Book

Intertextuality in Contemporary Arabic Novels

One of the concepts that continues to maintain its popularity among modern critical studies is intertextuality. The novel, as a genre, is one of the literary forms that most comprehensively incorporates intertextual elements. Because the novel is a form that lends itself to drawing upon works from the past, each a product of emotional and intellectual efforts. Therefore, this study examines the phenomenon of intertextuality in contemporary Arabic novels. As it is not possible to cover all Arabic novels within the scope of this study, only seventeen Arabic novels have been selected and utilized as examples. The introduction of the study provides information on the definition of intertextuality and its theoretical framework. Intertextuality is not a completely new concept that has emerged only recently. It has been nourished by the legacy of classical literature passed down from the past to the present. Accordingly, the introduction also offers insight into terms related to our subject in classical literature, such as *iqtibas* (citation), *tadmin* (inclusion), *talmeeh* (allusion), and *sariqa* (plagiarism). The subject examined in the study is addressed under three main headings: formal intertextuality, purposeful intertextuality, and intersemiotics. While addressing topics evaluated within the scope of intertextuality, a number of theoretical insights related to each topic were first provided, followed by the presentation of selected excerpts from contemporary Arab novels relevant to the topic. Tracing the influence of other texts within a literary work requires a significant amount of effort. Therefore, the main text examples selected from the novels were not presented on their own; rather, they were provided along with the texts they are related to, and the main focus was placed on the intertextual relations between them. The citations and references in Arabic novels exhibit diversity. Such

as citations from poetry, religious texts, historical texts, folk tales, proverbs, stories/novels, and philosophical citations. It is observed that the quantity and form of intertextual relations, such as citations, reference, plagiarism, allusion, and pastiche in Arabic novels, vary according to the subject matter of the novel and the tendencies/perspectives of its author.

Keywords: Arabic literature; Arabic novel; intertextuality; citations; reference

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	15
1. Metinlerarasılığın Tanımı ve Kuramsal Çerçevesi	17
2. Klasik Edebiyatta Metinlerarasılığın İzleri	28
ÇAĞDAŞ ARAP ROMANINDA METİNLERARASILIK	51
1.1. Biçimsel Açıdan Metinlerarasılık	56
1.1.1. Alıntı	56
1.1.1.1. Şiir Alıntıları	57
1.1.1.2. Dini Metin Alıntıları	64
1.1.1.3. Tarihi/Siyasi Metin Alıntıları	77
1.1.1.4. Halk Hikâyelerinden Alıntılar	82
1.1.1.5. Atasözleri, Deyim ve Özdeyiş Alıntıları	85
1.1.1.6. Öykü-Roman Alıntıları	89
1.1.1.7. Şarkı Sözleri Alıntıları	91
1.1.1.8. Felsefik Alıntılar	93
1.1.2. Gönderme	94
1.1.2.1. Edebi Göndermeler	95
1.1.2.2. Dini Göndermeler	99
1.1.2.3. Tarihi ve Kültürel Göndermeler	104
1.1.2.4. Mitolojik Göndermeler	109
1.1.2.5. Müzikal/Folklorik Göndermeler	114
1.1.3. Anıştırma	117
1.1.4. Gizli Alıntı	123
1.1.5. Epigraf	127
1.1.6. Klişe-Basmakalıp Söz	138
1.1.7. Biçimsel Dönüşümler	142
1.1.8. Esinlenme ve Etkilenme	149
1.2. Amaçsal Açıdan Metinlerarasılık	150
1.2.1. Yansılama	150

1.2.2. Öykünme-----	151
1.2.3. Alaycı Dönüştürüm -----	157
1.3. Göstergelerarasılık -----	158
SONUÇ -----	163
KAYNAKÇA-----	167
EK: METİNLERARASILIK İLE İLİŞKİLİ TERİMLER DİZİNİ -----	175
DİZİN -----	179

ÖN SÖZ

Çağlar boyunca insanoğlu, kendisini diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği olan düşünme ve konuşma yeteneğini kullanarak güzel sözlü ve yazılı eserler meydana getirmiştir. İşte edebiyat, duygu ve düşüncelerin, gerek söz ve gerekse yazı ile rastgele değil de güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatıdır. Geçmişten günümüze kadar sayısız insanın, gerek iç dünyasına ait ve gerekse dış dünyaya ait bir şeyleri manzum veya mensur olarak anlatmaya olan isteği, diğer insanların da bunu dinlemeye veya okumaya olan meyilleri, edebiyatın aynı zamanda bir zevk ve ihtiyaç olduğunu gösterir. Edebiyat aynı zamanda toplumların ve milletlerin en değerli hazinelerinden biridir. Çünkü bir edebi eser, insanın olduğu kadar ait olduğu toplumun ve milletindir de. Nitekim kendileri yok oldukları halde edebi eserleri hala canlı olan nice milletler vardır.

Edebiyat alanında modern eleştirel çalışmalar arasındaki popülerliğini sürdüren olgulardan biri metinlerarasılıktır. Bu çalışmada çağdaş Arap romanında metinlerarasılık olgusu ele alınmıştır. Roman türü metinlerarası unsurları en üst düzeyde bünyesinde barındıran edebi türlerden biridir. Zira roman, geçmişte yazılmış her biri duygusal ve düşünsel çabaların ürünü olan eserlerden istifade etmeye müsait bir türdür. Hemen her roman, anlatısının bir yerinde başka bir eserle kesişmekten, ondan bir şeyler taşımaktan ve onunla canlı bir etkileşim kurmaktan kendini alamaz. Bir metnin içeriğini keşfetmek ve anlamını derinlemesine incelemek özel bir okumayı ve eleştirel bakış açısını gerektirir. Metinlerarasılık, edebi metnin çok boyutlu ve çok anlamlı okunmasını sağlayan bu yöntemlerden biridir. Bu yöntemin şiir metinlerinin incelenmesinde kullanılması ile ilgili çalışmalar son yıllarda artış göstermiştir. Bu çalışma

ise metinlerarasılık yönteminin olabildiğince bütün yönleriyle Arap romanına uygulandığı bir çalışma niteliğindedir.

Çalışmanın giriş kısmında metinlerarasılığın tanımı ve kuramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Metinlerarasılık, tamamen yeni ve son dönemde ortaya çıkmış bir olgu değildir. Geçmişten günümüze ulaşan klasik edebiyatın mirasından beslenmiştir. Dolayısıyla bu kısımda konunun geçmişle bağının kurulması adına klasik edebiyatta ele aldığımız konuyla ilişkili olan kavramlara yer verilmiştir.

Çalışma konusu biçimsel açıdan metinlerarasılık, amaçsal açıdan metinlerarasılık ve göstergelerarasılık şeklinde üç ana başlık altında ele alınmıştır. Bu başlıklar ve altında yer alan tali başlıklar metinlerarasılık ile ilgili güncel çalışmalar incelenerek oluşturulmuştur. Metinlerarasılık kapsamında değerlendirilen konular işlenirken öncelikle konu ile ilgili birtakım teorik bilgiler verilmiş ardından çağdaş Arap romanlarından seçilmiş örnekler ışığında metinlerarasılığın ilgili alt başlığının Arap romanlarında nasıl yer aldığı değerlendirilmiştir. Bir edebi metinde öteki metinlerin izlerini sürmek ciddi bir çaba gerektirmektedir. Dolayısıyla romanlardan seçilen ana metin örnekleri tek başlarına değil ilişkili oldukları metinlerle birlikte verilmiş ve aralarındaki metinlerarası ilişki üzerinde durulmuştur. Bu itibarla çalışmada, metinlerarasılık yöntemi kuramsal olarak ortaya konduktan sonra çağdaş Arap romanını okumada ve yorumlamada nasıl işlevsel olabileceği örnekler üzerinden gösterilmeye çalışılmıştır.

Konunun veya verilen örneğin açıklanması, kıyaslanması veya anlaşılmasında Arapça ifadenin verilmesinin zorunlu olduğu durumlarda hem Arapça ifadeye hem de bu ifadenin Türkçe tercümesine yer verilmiş bunun dışındaki yerlerde ise Arapça metinlerin yalnızca Türkçe tercümeleriyle yetinilmiştir.

Sonuç kısmında ele alınan konu ile ilgili genel değerlendirme yapılmış ve ulaşılan sonuçlar özetlenmiştir. Ayrıca bu alan-

da çalışma yapacak araştırmacılar için kolaylık sağlaması açısından çalışmanın sonuna konu ile ilişkili terimlerin Türkçe, Arapça ve İngilizce karşılıklarını içeren bir tablo eklenmiştir.

Son olarak saygıdeğer hocalarıma ve çalışmanın ikmale ermesinde desteklerini esirgemeyen kıymetli eşime ve çocuklarıma teşekkürü borç bilirim.

Muhammet Bilal TOLAN

19.08.2024